
JASNA TIJARDOVIĆ

O JEDNOM DRUŠTVENO- UMETNIČKOM BUNTU

Časopis THE FOX (Lisica — New York) nastavak je delovanja umetnika, članova grupe Art & Language (Umetnost i jezik) i predstavlja pokušaj sagledavanja odnosa umetnost — društvena praksa, kao i potrebu da se pronađu mogućnosti za daljnje delovanje u konkretnim — praktičnim uslovima. Rad grupe A & L pripada konceptualnoj umetnosti, onom njenom najradikalnijem vidu, gde je pokušaj u umetnosti bio da se ide iza materijalnog/fizičkog objekta. Umetnici, teoretičari, kritičari — stručnjaci u modernoj umetnosti, svojim formalizmom izvitoperili su umetničku praksu, izjednačavajući je sa tehnikama, morfološkim osobinama dela. Potreba mogućih prevazilaženja takvih koncepata a i dalje istraživanje nametnuli su one uslove koji su njihov rad približili filozofiji. Istraživanja A & L kretala su se unutar razmatranja istorije ideja, što znači ne samo unutar istorije umetnosti. Ove ideje su bazirane na istoriji jezika i jezik je osnovno interesovanje u njihovom početnom radu. Vitgenštajnov aksiom „da ono što se može izraziti u jeziku jeste ono što možete razumeti” u osnovi upravlja njihovim pogledima na umetnost.

Ako se, međutim, njihov rad po bilo čemu može izdvojiti u okviru pojava u konceptualnoj umetnosti, onda je to u činjenici što je on imao karakter grupnog/kolektivnog rada više pojedinaca na istom problemu. Grupni rad A & L osnovni je oslonac i mogućnost da se časopis FOX pojavi. Ova forma rada postaje nosi-

lac sadržine i opredeljenja. Naravno da je ova grupa umetnika bila svesna značaja grupnog rada umetnika u modernoj umetnosti — dadaizma, nadrealizma, ruske avangarde. U slučaju grupe A & L ova forma rada nametnula je opredeljenje — preispitivanje umetnost-društvena praksa, što se u časopisu tretira kroz sledeće sadržaje: Da li moramo biti socijalno nesvesni u cilju da bismo bili ambiciozni; Postoji li mogućnost izbora nekog društva koje umetnici žele da njihov rad odražava; Da li umetnost danas zastupa totalno okoštavanje bilo kakvih uslova izvodljive ne-birokratske ideologije; Da li su profesionalne umetničke karijere neutralne ili posledica posebnog pogleda na svet; Da li postoji stalno uviranje kulture u neutralni mehanizam; Da li je istorija umetnosti propagator saznanog monopola modernizma; Da li je gubljenje smisla za realnost zajednice nasleđstvo modernizma...

Tekstovi u FOX-u oslanjaju se u osnovnim konceptima i metodama na kritičku Marksovu misao, pokušavajući da njenu kritičku efikasnost isprobaju i realiziraju na području analize umetnost-društvena praksa američkog društva kao celine. Oni govore o protivrečnostima tog društva kroz ono što je danas njegov najviši izraz, kroz umetnost. Protivrečnosti društvenih procesa ne bi se videle da i umetnost-kultura ne predstavljaju samo privid napretka i da zapravo i one ne otkrivaju usamljenost, izolaciju, rasep individue i društava, subjekta i objekta.

Mel Ramsden u tekstu O PRAKSI kaže da je umetnost deseta industrija New Yorka. Prema tome, svaka sumnja u to da je umetnost od društvenog — političkog značaja otpada kao takva. Ako je ona to što jeste, onda ona podleže i svemu onome što svaki drugi oblik rada/delovanja podleže u društvu koje je zasnovano na klasama, podeli rada, višku vrednosti, eksploataciji. Ovo su osnove kroz koje saradnici ovog časopisa sagledavaju otuđenje umetnosti, i kakve su posledice tog otuđenja na same ljude koji se njome bave. Nije u ovim tekstovima reč o tome da se kaže da je umetnost otuđena zato što je društvo zasnovano na klasama/eksploataciji, pa da se ovo konstatovanjem opravda, nego se u njima govori o tome kakve su posledice toga na društveni položaj umetnika, na njegove ambicije, ponašanje, moral, nadu. Zato većina ovih tekstova postavlja pitanje sebi — kakve veze ima moj/njegov rad sa stvarnošću u kojoj radim i živim i koje su moguće alternative tog rada.

Tekstovi u FOX — ostvaruju onu vezu ja-vi-moje-vaše-naše, to jest onaj pokušaj kada se

nekom ne obraćamo kao predmetu/koji sluša, gleda, čita/, jer i ono što se radi nije predmet nego pokušaj da se uspostavi odnos sa drugim. Tekstovi su sponani u otvorenosti shvatanja objektivnih sadržaja (umetnost — društvo), pa zato i ne deluju kao aparat za registrovanje činjenica. Upotreba metafore, psihologije, vidna je u ovim tekstovima — ali metafore kao potvrde objektivnog. Utisak je kao da neko govori a ne piše — što čini da tekst jeste stvarnost.

Saradnici ovog časopisa daju posebnu podršku malim ili većim grupama umetnika, nasuprot individualnim primerima društveno-kritičkih angažovanja kroz umetnost — grupama kao što su Umetničko-radničko udruženje, Umetnička-gerilska akcija i feminističkim grupama u New Yorku i Americi. Ovo poslednje nije čudno ako se ima u vidu i njihova kategorizacija američke umetnosti kao izrazito muške i bele.

Časopis FOX primer je odnosa prema časopisu ne kao mrtvom predmetu, jer takav odnos kada ima i najpoštenije namere govori o drugome za sebe, a ne za druge. Časopis je sredstvo, gde se govori o određenom sadržaju (u ovom slučaju umetnost — društvo) da bi se u stvari govorilo o nečem zajedničkom, o društvenoj stvarnosti, u ime čijih interesa i ciljeva radimo, ili želimo da radimo. Časopis postaje mogućnost da se zajedno radi i deluje, jer zaista postoji problem kako preko umetnosti uspostaviti odnos sa drugim. Ovu mogućnost A & L grupa pronašla je u časopisu, jer ovaj, pošto je serijska — štampana stvar, ima veću mogućnost da se uspostavi veza sa drugim u cilju da se pronađu konkretni — praktični lokalni uslovi prevazilaženja statusa quo. Časopis je ovde shvaćen kao jedan od javnih medija, i pored filma i televizije on bi mogao da bude sredstvo gde ćemo tražiti alternative jedne bolje, moralnije društvenosti. Mi znamo da to televizija nigde ne čini, film donekle, a časopisi, ne samo oni koji se tiču umetnosti nego uopšte, to takođe ne rade.